

A TENGERPART

NAPILAP.

IV. évfolyam.

FIUME, Csütörtök, 1907. szeptember 19.

210. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

RIVA SZÁPARY, ADRIA-PALOTA.

TELEFON 224. SZÁM.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 24 kor. Negyedévre . . . 6 kor.
Félévre . . . 12 kor. Egy óra . . . 2 kor.
Egyes szám ára 6 fillér.

HIRDETÉSEKET

a kiadóhivatal mérsékelt áron számít.

Hivatalos hirdetések 6 hasábos petit sorja 40 fillér.

A szabad sajtó.

(Felhivatalos följegyzések.)

Egy harmatcsepyi belőled édeesebb,
Mint egy mézzé vált tenger.
De egy harmatcsepyi belőled gyilkosabb,
Mint egy méreggőzű tenger.

Petőfi: „Az őrtit.”

„A legutóbbi feljegyzéseimben a sajtóról is tettem néhány röpke megjegyzést. Véletlenül akadtam fönn ebben a kérdésben s most már végezni is akarok vele. Amikor megkezdtem Fiuméba jöttömkor, a politikai pályámat, egy fiumei hírlap azt írta, azaz ezekkel a szavakkal fogadott: „Reménykedve látjuk itt az ifju, ambiciózus magyar urat a kormányzói széken, de üdvözölni majd távozásán fogjuk, ha megérdemelte.” Én még nem távoztam, de az a lap már megszűnt létezni. Üdvözlésével adós is maradt mindörökké. Egy másik ujság már más hurokat pengetett. Az nyomban üdvözölt, még pedig úgy, hogy a nagy angol drámaíró szavával éljek „a föld az égnek, az ég a földnek adta vissza az üdvözlést.” Én nem viszonoztam neki a szivességet. Azóta az az ujság is megszűnt. Viszontüdvözlésével adós maradtam mindörökké. Minden jön és minden mulik! Kivált az ujságokra, Fiumében, illenek ezek a szavak.

Hogy azoknak a lapoknak az elemésztését mi okozta, azt most ne kutassuk. Nyilván a méhükben hordták a pusztulás, a halál csiráját. Megszűntek: pontum. A multkor ugyan azt álmodtam, hogy az a megszűnt sajtó, mint a fénix-madár, fölébredt hamvaiból, de az csak egy rossz álom volt, amely az ébredő nap sugarával elenyészett. De oka sincs engemet ilyen álmoknak üldözni. Hogy a sajtónak nem voltam ellensége, azt azzal is bizonyíthatom, hogy Fiuméba jövetelem alkalmával uszályomon hoztam a *félvilág sajtóját*. Hogy akadt rajta szemét, azon nem is lehet megbotránkozni. Az uszály nem válogathat azon a talajon, amelyen végig kell söpörnie. A sajtó hálátlanságát azonban éreznem kellett. Nem azt nézte, hogy én a magyar sajtó szövetségében akarom munkámat megkezdeni, hanem azt, hogy a tisztességes ujságírók közé csöppent néhány nem ujságíró és nem tisztességes ember. Kezdetben tehát rajongó hive voltam a zsurnalisztikának, meg talán a zsurnalisztáknak is. Hogy ma már elhidegült ebbeli érzelmem, azt nem is kell talán indokolnom. E magatartással csak aprópénzzel fizetek azokért a számtalan keserűségekért, amiket a sajtó révén el kellett nyelnem.

Nem is csudálkozhattak hát az ujságok, ha ellenük itt Fiumében én is felemeltem fényes fegyveremet. A harc akkor harc, ha ketten állanak szemtül-szembe. A sajtó jött ellenem; én meg indultam a sajtó ellen. A sajtó még gyöngé lábán állott, sovány talaj

adott neki menekvést; én erős voltam, bő forrásból eredt a hatalmam: a háboru kimenetele nem lehetett kétséges. S együgyű beszéd, hogy csakis a sajtónak szabad más ellen harcolnia. Az a más is harcolhat a sajtó ellen! A harc jogának kérdése elvitázhatatlan mind a két részről. És győztem. Itt hevert a lábam előtt a *fiumei magyar sajtó* felkoncolt teste.

Ez a győzelem azonban vereség is volt. A vidéki, de különösen a fiumei magyar sajtó, úgy mondják, a magyar kultúra mostoha gyermeke. Lelke erős, de teste még gyenge. Ez az oka annyi nagy küzdelmének, amelyeket gyöngé fegyverekkel ví meg. És nem tagadhatom, kinozott az önvád, amikor ebben a városban szegett szárnnyal vergődött és mult ki a magyar sajtó. Ekkor pedig, mint az Ur, aki vízözönrel árasztotta el a földet, amely pusztító erővel zajlott végig a világon, újjá akartam teremteni a világot, vagyis a fiumei magyar sajtót. Ez azonban olyan rosszul ütött ki, hogy már-már egy újabb vízözönön törtem a fejemet. Végre azonban meggondoltam magamat. Faképnél hagyam az egész várost, újjáteremtett gnóm sajtójával egyetemben.

Az ember azonban sokszor maga sem sejtethi mikor, rá van utalva a sajtóra. Ezért az összekötő aranyhidat, ami bennünket összeköt, nem szakítottam el soha. De az első, ellenem forduló sajtóháborúban — amikor az ugynevezett *tisztességes sajtó* támadott, — annyira megharagudtam ezekre, hogy amikor ezután a sajtóra volt szükségem, nem mertem, vagy nem arartam hozzájuk fordulni s magam köré gyűjtöttem az uri lakájokat, akiknek a homlokukra nyomtam hatalmamnál fogva az ujságírás bábérkoszoruját. És itt megadatott nekem megismerni a dillettáns ujságírók természetét is. Ezek is tudnak haragni, hanem — ezeknek könnyen be lehet tömni a szájukat. Amíg a másik, a nem jámbor fajta, nagyokat dőf az emberen *meggyőződésből* és ezeket a dőféseket ugyancsak *meggyőződésből* hagyja is néha abba, addig az a demi-mondain zsurnalizmus *meggyőződését* a szerint szabályozza, amint a becses bendőjét kedves csemegékkel megtömi. De hát akinek törvényes felesége nincs, annak a demi-mondain-ek világa sem megvetendő. Vagy ha megvetendő is, azon rosszakhoz tartozik, ami szükséges.

Senki nem csudálkozhatik azon, hogy ilyen véleményeket táplállok magamban a sajtóról, mint közéleti és politikai szükségről. De erre megtanított maga — a sajtó.

Mozgolódás a fiumei vasutasok között.

Fábián dr. cikke. — Minden vasutas olvasta. — Fodor elnök nyilatkozik. — Kotormán arcképe. — Honnan ered a mozgalom?

A *Tengerpart* tegnapi számát szétkapkodták a vasutasok. Egy vasutas sem mulasztotta el elolvasni Fábián László dr. cikkét, amely a most megindult vasutasszövetség ellenes áramlatot leleplezte.

Alkalmunk volt több vasuti alkalmazottal beszélgetést folytatni, akik egyértelműen úgy nyilatkoztak a Kotormán-féle kiválási mozgalomról, hogy azt a jobb érzésű vasutasok már azért sem veszik komolyan, mert a mozgalom vezetőjében semmi garanciát nem látnak a jövőre nézve. Azután hozzátették azt is, hogy a mozgalom feltétlenül fiaszkóval fog végződni, mert ezek után még azok is, akik készek voltak csatlakozni a mozgalomhoz, meg fognak retteni és észrevétlenül visszalépnek.

A *Tengerpart* munkatársa ma fölkereste Fodor Ármin ellenőrt, a szövetség fiumei kerületének elnökét, aki a következőket mondotta a kiválási akcióról.

— Fábián László dr. tegnap megjelent cikkével teljesen azonosítom magamat. A szerző nagyon helyesen indult ki, amidőn hangoztatta, hogy a bujtogatók a horvát vasutasok magyarellenes érzületét használják fel akciójukhoz. Öt heti távollétemet használta fel Kotormán az akció megindításához. Hogy mi indította erre, azt is elmondhatom. Kotormánt az utolsó közgyűlésen megválasztották alelnökké. Utóbb azonban viselt dolgai miatt le kellett vonnia a konzekvenciákat és a szövetségből távozni. Kotormán ezért bosszút forralt a szövetség ellen s most, amikor titkáruk meg én távol voltunk Fiuméből, a szövetségnek néhány régebbi ellenségével szövetkezve hozzálátott akciójához. Hogy erre a szocialista jelszavakat fölhasználta, az merő véletlenség. Az eszme, hogy a vasutasokat a szocialista táborba tereljék, a „Népszava” szerkesztőségéből indult ki.

Kotormán István alkalmának találta a helyzetet s alattomos, piszkos eszközökkel igyekezett a becsületes vasutasokat az egyenes úttól eltéríteni. Talán néhányánál sikerült ez neki. Azt azonban tudom, hogy az akcióban egy becsületes, józan gondolkodású vasutas sem fog résztvenni. A kiválás nem lehet komoly, már azért sem, mivel Kotormán multja nem garancia arra, hogy egy testületet vezetni tudjon.

Munkatársunk itt azt kérdezte, hogy kik azok az itt háttérben bujkáló alakok, akikről Fábián dr. cikke említést tesz.

Fodor Ármin erre így válaszolt:

— Az illetők neveit nem akarom még a nyilvánosság elé hozni. Azt azonban kijelenthetem, hogy az egész akciónak ők a mozgatói és Kotormán csupán csak stróman. Az illetőkről egyébiránt már szó volt egy helyi lapban. Azt azonban megígérhetem, hogy ha az illetők nem nyugszanak, bármilyen kellemetlen is lesz reájuk nézve, de lerántom róluk az álarcot. Hadd tudják meg, hogy kik azok az elvetemült vasutasok, akik a szövetségi eszme árulóivá szegődtek.

Fodor Ármán ezután még több kijelentést tett a szövetségre vonatkozólag. Így megemlítette, hogy Fiumében milyen fontos hivatást teljesít a szövetség, amely megállapította a vasutasok egyik legfontosabb jóléti intézményét a fogyasztási szövetkezetet is. Azután megemlítette, hogy a fiumei kerület hivatalos lapját most reorganizálják s ezentul hetenkint jelenik meg nagyobb terjedelemben. Fodor elnök vé-

gül kijelentette, hogy testetül, lelkestül csak a szövetségnek a hiva, mert csak a szövetségtől várja a vasutasok bajainak orvoslását. A szövetség ellen — úgy mond — már folytattak egy ízben aknamunkát, de az csufos kudarcral végződött. Ezt is hasonló sors jogja érni.

Magyar munkások üldözése.

Államrendőrséget kérünk.

A retorzió. — Holtra vert rendőr. — Egy panaszos levél. —

A kormányzóság.

Szombaton éjjel a Molini utcában nyolc magyar legény elpáholta egy autonomrendőrt. Tették ezt pedig azért, mert egy autonomrendőr néhány horvát legény pártját fogta s bántani akarta a magyar munkásokat, mert: *magyar nőkat mertek énekelni.* Ha a szokolista dal, avagy a Cantime Ritát hallotta volna a rendőr, úgy bizonyára végigordíthatták volna a város, de mert hogy magyarok voltak és hozzá még magyar jellegűt adhattak volna Fiume városának, ezt eltérni nem lehetett.

A dologból tehát összeütközés lett, aminek pedig az volt a vége, hogy a fölfegyverezett rendőrt csufosan elpáholták, sőt meg is szurkálták. Hogy a bicska is előkerült, azon nincs mit csodálkozni, mer ebben a tethben a bor gőzén kívül az igazság keresése nyilvánult meg. A rendőr a horvátok pártján volt, a munkásokkal szemben pedig tulszigoru, rendőri nyelven „tulbuzgó”. Hogy megadta tulbuzgalmának az árát, azt csak a véletlennek, illetőleg a magyar munkások fölháborodásának köszönheti. Mert a rendőrség már régen üldözi a magyar munkásokat. A likai legény, avagy az óvárost szűlöttje tehet, amit akar. Őket baj nem érheti. A magyar munkást azonban üti-verti a rendőr. Csak a minap is agyonsanyargatott egy szegény magyar munkást.

A közbiztonság érdekében jól teszi a rendőrség, ha vigyáz a részeg emberekre. A kisebb delictumokat csak úgy lehet elkerülni. Azonban munkásokat üldözni és sanyargatni a rendőrségnek nem szabad. Hogy sorainkat nem kombinációk alapján írjuk, bizonyítja az a levél is, amelyet egy magyar építómestertől kaptunk. A levél szerint a rendőrség már napok óta folytat hajszát az itteni magyar munkások ellen. *Korbúcsal és ostorral hajszolják őket össze lakásukból* és mint a kutyákat ütik. Ennek a hajszának a következménye — mondja levelünk írója — hogy a magyar munkások egy rendőrt félholtra vertek. A városi illetőleg rendőrségi fogház telve van magyar munkásokkal, akik azért, mert magyarul mertek énekelni vagy hangosabban beszélni, elzárattak. Ez az áll. pot már napok óta tar és különösen az új raktár építésénél dolgozó munkások között sok az áldozat. Az építómester azután felszólít bennünket, hogy járjunk közbe, hogy ezek az állapotok véget érjenek, mert különben súlyosabb retorzióval élnek majd a munkások a hatósággal szemben.

A munkások egyébiránt elhatározták, hogy panaszuikkal beadványban fordulnak ma a kormányzósághoz.

A Tengerpart egyik munkatársa ma a kormányzóságnál járt és bemutatta a panaszos levelet *Kankovszky* Ferenc miniszteri osztálytanácsosnak, aki a mai napig bezárólag a kormányzóság ügyeinél vezetője volt s ma adta át a vezetést *Wickenburg* István gróf miniszteri tanácsosnak, aki tegnap érkezett vissza szabadságáról.

Kankovszky tanácsos a levél elolvasása után így nyilatkozott:

— Ez a helyes módja a bajok orvoslásának. Akinek baja támad az utonomrendőrséggel, forduljon a második fokú városi hatósághoz, vagy közvetlenül hozzánk. Panasz alapján vizsgálatot indíthatnak, de ha nincs vádló, nem lehet bíróség. A kormányzóság, — fölösleges hangsúlyoznom — teljesen pártatlanul szolgáltat majd igazságot. Hogy azután melyik félre kedvezőtlenebb, az elvállik. A kormányzóság

azonban nem pártszempontokból, hanem a törvény szerint szokott eljárni. Ha a munkások panasza beérkezik, azt a legnagyobb lelkiismeretességgel fogják elintézni.

Ezentul tehát minden panasszal írásban kell a kormányzósághoz fordulni. Ez talán meghozza majd a rég várt megoldást, hogy elsöprik a föld színéről azt a rendőrséget a mely annyi visszaélést követ el és nem tud örködni a polgárság vagyoni biztonsága és testi épsége fölött.

Ugy tudjuk, hogy az államrendőrség eszméje teljesen megérett már és a belügyminiszter is foglalkozik annak Fiuméba való behozatalával. Ezzel azonban késnie nem szabad. A rendőrség visszaélései napról napra idéznek fel kínos botrányokat. Ezeknek az állapotoknak pedig véget kell vetni, még ha a statutum valamelyik pontja nehézséget is támaszt. Ebben a kérdésben nehézségekről nem lehet szó. Minden akadályt el kell hárítani az utból és sürgősen életbe kell léptetni az államrendőrség intézményét!

UJDONSÁGOK.

— **Személyi hírek.** *Wickenburg* István gróf miniszteri tanácsos, ideiglenes kormányzóhelyettes, hosszabb távollét után visszatért Fiuméba s ma elfoglalta hivatalát. — *Erdős* Renée a magyar Sappho, kitűnő poétánk Fiuméba érkezett s hazatér olasz otthonába.

— **A pénzügyi bizottságból.** A városi pénzügyi bizottság ma déltán 6 órakor Smoquina A. F. elnökével a városháza kisebb tanácstermében ülést tart, melyen a Villa Giuseppe megvételének kérdése kerül megint szóba.

— **Gotthardi József temetése.** Ma délelőtt 10 órakor temették nagy részvét mellett az Adria hajóársaság „Zrinyi” gőzösén szerencsétlenül járt *Gotthardi* József felügyelőt. A temetésen testületileg résztvett az Adria tisztviselői kara, a Fiumében időző Adria gőzösk tisztikara és számos előkelőség, az elhunyt tisztelői és barátai. — A boncolás alapján megállapították, hogy az a föltevés, hogy a felügyelő szélhűdés következtében halt volna meg, ki van zárva. *Gotthardi* felügyelő szerencsétlenségnek lett az áldozata. A család biztosítás révén 40,000 koronát kap, amennyiben az Adria és a maga részéről 20—20 ezer koronára volt biztosítva.

— **Vasutasok ülése.** A vasutasok országos szövetségének fiumei kerületének választmánya *Fodor* Ármán elnökletével ülést tart. Napirenden van a központi vezetőségi ülés elé terjesztendő ügyek megbeszélése, állásfoglalás a szövetség ellenes mozgalommal szemben és a vasuti lakóházak építése érdekében az igazgatósághoz beterjesztendő memorandum elkészítése, valamint egyéb indítványok.

— **Fiume népessége.** Fiume városának népessége 47,650 lélekből áll, amely számot a születés, halálozás, kivándorlás és bevándorlás számadatai révén állapították meg. 1900-ban, az utolsó népszámlálás alkalmával 39,350 lakója volt Fiumének. A népesség tehát azóta 8300 lélekkel emelkedett.

— **Az elpáholta rendőr ügye.** A rendőrségen folyik az inkvizíciós vizsgálat a hét magyar munkás ellen, akik *Nacinovich* rendőrt a

Molini utcában az ismert okból alaposan helybenhagyták. A letartóztatott munkások közül, mint megállapították, a főtettesek *Galambos* János 24 éves és *Kolovics* György 23 éves munkás. A többi öt munkást szabadonbocsátják, mivel ezek fegyverül csak a kezüket használták. A két főbűnöst átadják az ügyészségnek.

— **Fekete-est a Fenicésben.** A kinematográf már vagy két év óta állandó mulatsága Fiume városának. Amerre megyünk, mindenütt a mozgófényképek bódéját, üzleti helyiségeit látjuk. A tömeg pedig tódul bámulni a csodát, amelytől csakugyan sokat tanulhatna, ha tanulságos képeket mutatnának be nekik. A vállalkozóknak azonban az eszközágában sincsen kulturális működést teljesíteni. Ők az emberi idegrendszer és a léha kíváncsiság felcsigázására alapítják üzletüket. Be is ütötték az ilyen üzlet. Az ember a saját épülésére keveset szok áldozni, de a lelki, testi pusztulására szívesen költene el ezeket is. Akik a Fenicse szinkörben állították fel a kinematográf-masínát, azok is jól számítanak, amikor fekete estét irnak ki, mint tegnap este. A tömeg, mint légy az édességre, úgy sereglett az „előadásra”. A fiumei ifjuság dicsőségére, sőt a tanuló ifjuság dicsőségére is feljegyezzük, hogy tömegével volt képviselve az izgató fekete-estén. Kifinomott izléseiknek valljuk aztán be azt is, hogy semmi féle pikanteriával, frivolitással nem volt meglegedve. Nemcsak a meglett emberek el-fajult érzékei, hanem a gyermeki fantázia is nagyobb, remekebbet és bátrabbat követelt. A „nostra gente” pedig észbontó fütttyökkel kísérte a vásznon mozgó bacchansnök játékát, mert alig tettek olyat, amiért Fiume erkölcsi érzésének elismerő szavát kivivhatták volna. Néha-néha egy-egy biztató kiáltás hallatszott föl, biztatták a mozgófényképeket, hogy bátorodjon föl, alkosson a vásznon olyanokat, amiket ők a rendőri fülek hallatára kiordítanak a színházban. Egyszer-kétszer föl is hangzott a viharos derűtség. Sikerült felvetelek ingerkedtek a közönség előtt. Az utolsó kép pedig — amilyen voschriftmässig volt elején, olyananyire naiv és limonádés morállal zárul be, aminek következtében fütttyök fülsértő hangjával távozott el a nézőtérrel a feketeest felingerült sokasága.

— **Nagy szénszállítmány.** Tegnap érkeztek kikötőnkbe a „Novorosia” orosz és „Llanberis” angol gőzösk, amelyek nagy szénszállítmányt hoztak a m. kir. államvasutak részére.

— **A zálogházban árvereznek.** A fiumei zálogház igazgatósága közhírré teszi, hogy október 17-én délelőtt 9 órakor árverezni fogják azokat a tárgyakat, amelyekre egy év óta nem fizettek kamatot. Az értéktárgyakat az árverés napjáig ki lehet váltani.

— **Öngyilkosság a fiumei gyorsvonaton.** A Fiuméből Budapest felé robogó gyorsvonat egy másod osztályú fülkéjében egy ismeretlen fiatalember szíven lötte magát és meghalt. A lövés zaját senki sem hallotta. Amikor a vonat Sárosd közelében járt, a kaulauz benyitott a fülkébe s ráakadt a halottra. A holttestet a sárosdi állomáson hagyták. Megállapították, hogy az illető Velencéből indult el s Budapestre tartott. Zsebében egy papiroslapot találtak, amelyen a következő sorok vannak: „Nem élhetek tovább. Helyezzék szívem fölé Csillag Teréz arcképét és úgy temessenek el.” A vizsgálat folyik.

— **Vasutasok a Brioni szigeteken.** A vasutasok országos szövetségének fiumei kerülete e hó 22-én, a Magyar-horvát hajóársaság egyik gőzöskével kirándulást rendez a Brioni szigetekre. A kirándulók 22-én reggel 8 órakor indulnak el Fiuméből és Póla érintésével jutnak a természeti szépségekben gazdag szigetekre, ahonnan éjfél tájban érkeznek vissza Fiuméba. Már eddig is sokan jelentkeztek a kirándulásra úgy Fiuméből, mint a vidékről. Akik még nem jelentették be magukat, forduljanak *Fodor* Ármán máv. ellenörhöz, vagy *Földes* Gyulához az állomás feladási pénztáránál. Részvételi díj 4 korona.

— **Hangverseny.** *Csillag* Stefánia kisasszony, a csernovicai opera tagja e hó 21-én szombaton este 8 órakor a Corsia Deák-szálló nagytermében *Boccolini* Nina zongoraművész-növel együtt hangversenyt rendez.

